

“Национален рурален парламент како глас на руралното население”

Проектот е финансиран од Европската Унија

Проект: “Доживотно учење за Рурален развој”.

ДОЖИВОТНО УЧЕЊЕ ЗА РУРАЛЕН РАЗВОЈ

Истражување за ГО, локално население и бизнис сектор кои работаат во Полошкиот регион на рурален развој, нивното учество во процесот на донесување на одлуки, меѓусебна соработка, и соработка со локални институции

Тетово, Септември 2018

“Национален рурален парламент како глас на руралното население”

Проектот е финансиран од Европската Унија

Проект: “Доживотно учење за Рурален развој”.

Овој извештај е резултат на истражувањето што се спроведе во рамките на проектот Доживотно учење за рурален развој, имплементиран од страна на МДУ и ЛАГ Скардус.

Текстот е напишан на Македонски јазик.

Извештајот го подготви Здружение Институт за развој на заедницата ИРЗ Тетово.

Извештајот може да се користи како извор за пишување на документ за јавни политики

“Национален рурален парламент како глас на руралното население”

Проектот е финансиран од Европската Унија

Проект: “Доживотно учење за Рурален развој”.

Содржина

1. Вовед	4
2. Рурален развој	8
2.1 Политики за рурален развој	9
3. Образование и доживотно учење во Република Македонија	14
4. Лобирање	17
5. Моментална состојба за соработка на ГО, локално население и бизнис сектор кои работаат во полошкиот регион на рурален развој, нивно учество во процесот за локално одлучување и процеси на донесување на одлуки	19
6. Препораки	21
7. Заклучок	22
АНЕКС 1	23

“Национален рурален парламент како глас на руралното население”

Проектот е финансиран од Европската Унија

Проект: “Доживотно учење за Рурален развој”.

1. Вовед

Врз основа на извештајот за рурална сиромаштија од 2011 година подготвен од IFAD поголемиот дел од населението што живее во земјите во развој, во наредни дваесет години, ќе продолжи да биде рурално. Ова е важно за помалку развиените земји каде што процентот на население во руралните средини ќе надмине 55% од вкупното население до 2030 година.¹ Проширувањето на јазот помеѓу урбаните и руралните области во однос на приходите, благосостојбата, ресурсите и образовниот статус треба да се одредат во повеќето земји во развој. Ова значи дека предизвикот за развој на овие земји и понатака ќе биде поврзан со руралните трендови и услови.

Највредното богатство и потенцијал во руралните области се граѓаните. Руралниот развој во основа зависи од развојот на човечките ресурси во руралните области. Така, образованието, кое треба да го подобри севкупниот квалитет на работната сила и да допринесе кон личен развој на луѓето, лежи во срцето на прашањето за руралниот развој.

Развојот по својата природа е збир на промени. Процесот на рурален развој обично е проследен со брза урбанизација, трансформација на земјоделската индустрија, технолошки развој итн. Образованието се смета за потенцијален агент за социјални промени и развој и затоа интервенциите во оваа насока се планираат и извршуваат на национално и меѓународно ниво.² Соодветната обука може да му помогне на руралното население да се справи со социо-економските промени, како и да ја искористи можноста за личен развој за да го подобрат својот живот.

Како еден од основните делови на образованието за сите, образованието на руралното население не е ново. Според Чинапа³ на Меѓународниот симпозиум за образование за рурална трансформација, динамиката на рурална трансформација создаде нови образовни императиви кои бараат ре-евалуација на

¹ IFAD (2010). *Rural Poverty Report 2011: New Realities, New Challenges: New Opportunities for Tomorrow's Generation*. Rome.

² Karanam, P. & Panigrabi, S.C. (2010). *Draft from ERT' 2010: Education for Rural Transformation: Realities and Challenges in India*. 8-10 November 2010, Stockholm University, Stockholm.

³ Chinapah, V. (2010). *Draft Introduction and Welcome note of the International ERT Symposium*, 8-10 November 2010, Stockholm University, Stockholm. pp 3

“Национален рурален парламент како глас на руралното население”

Проектот е финансиран од Европската Унија

Проект: “Доживотно учење за Рурален развој”.

сегашните образовни политики и приоритети и преиспитување на улогата на образованието и учењето (формално, неформално и информално) за руралните луѓе од прилично нови перспективи. Преиспитувањето на образованието во руралните средини бара прво да се разгледаат карактеристиките на руралниот сектор, а потоа да се размисли за позицијата на образованието во руралниот развој.⁴ Неформалното образование (НФО), кое претходно се сметаше за втор избор во споредба со формалното образование, стана популарно во проектите за помош, особено во оние за сеопфатен рурален развој.

Еден тип на едукација не може ниту да ги задоволи диверзифицираните потреби за учење на руралното население, ниту пак да се справи со променливата ситуација. Во средина во која се повеќе се јавуваат не-земјоделски активности, образованието за рурален развој бара холистички пристап кој ги надминува тесните граници на традиционалното образование и обука.

Според последниот попис на населението во Република Македонија во 2002 година, во Македонија има вкупно 2.022.547 жители, од кои 44% живеат во рурално подрачје.

Пристапот до услуги е ограничен за населението во руралните средини. Иако се направени низа напори во последниве неколку години за подобрување на пристапот до услуги во руралните средини, сеуште значителен дел од населението во селата се соочува со ограничен или нема пристап до овие услуги. Растојанието помеѓу селата и градовите особено негативно влијае врз обезбедување на пристап до тие услуги.⁵

Зголемена достапност на основните училишта за децата од руралните средини и квалитет на образовните институции е во фаза на постојани инвестиции од страна на Министерството за образование. И покрај тоа, постои недостаток на планирани инвестиции во социјална инфраструктурата во сите општини. Генерално, во Р. Македонија се инвестира во капитални инвестиции, како што се објекти за децата од предучилишна возраст, основни и средни училишта. Нема инвестиции за

⁴ FAO (Food and Agriculture Organization).& UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). (2002). Education for rural development in Asia: Experiences and policy lessons. Paris: IIEP

⁵ Влада на Република Македонија (2014) *Национална стратегија за земјоделство и рурален развој за периодот од 2014 – 2020*, стр 18

“Национален рурален парламент како глас на руралното население”

Проектот е финансиран од Европската Унија

Проект: “Доживотно учење за Рурален развој”.

изградба на пензионерски домови и центри за ран детски развој (градинки и детски центри). Особено во селата недостасуваат повеќенаменски центри за развој и јакнење на социјалниот живот на жителите (младински и пензионерски клубови, објекти за културни содржини – кино претстави, забавен живот на младите, спортски активности итн.).⁶

Мрежа за доживотно учење на Македонија во соработка со ЛАГ Скардус спроведе емпириско истражување за моментална состојба за соработка на ГО, локално население и бизнис сектор кои работаат во Полошкиот регион на рурален развој, нивното учество во процесот на донесување на одлуки и соработка со локални институции. Теориското истражување или освртот врз литературата беше направено во насока на рурален развој, политики за рурален развој во РМ, образование и доживотно учење и избирање. Теренското истражување беше спроведено на територијата на општините Јегуновце и Теарце. Креираниот прашалник (анкета) се состоеше од 10 прашања од отворен и затворен тип на кои одговорија 115 лица.

Во рамките на теренското истражување целна група беа:

1. Граѓански организации кои работаат на полето на рурален развој во општините Јегуновце и Теарце
2. Локалните самоуправи во општините Јегуновце и Теарце
3. Бизнис сектор
4. Локално население

Улогата на третиот сектор, која влијае на развојот на граѓанското општество е поголема отколку порано. И покрај многуте разлики, турбулентната економска ситуација влијае на поинтензивните односи меѓу локалните институции, бизнис секторот и невладините организации.

Со соработката меѓу локалните институции, бизнис секторот и граѓанските организации се создаваат услови за брз проток на информации, а со тоа се создава и партнерски однос. Овој тип на партнерски однос несомнено води кон успех. За сето ова да функционира во ваков облик, како катализатор се јавува

⁶ Влада на Република Македонија (2014) *Национална стратегија за земјоделство и рурален развој за периодот од 2014 – 2020*, стр 19

“Национален рурален парламент како глас на руралното население”

Проектот е финансиран од Европската Унија

Проект: “Доживотно учење за Рурален развој”.

НВО секторот, односно граѓанските организации, чија основна улога во сето ова е да ги препознаат проблемите на граѓаните и да ги адресираат на вистинската адреса. Користејќи ги проектите, како основна алатка за влијание и промени во средината, граѓанските организации ги поврзуваат сите заинтересирани страни и создаваат партнерства кои се од заеднички интерес за сите.

“Национален рурален парламент како глас на руралното население”

Проектот е финансиран од Европската Унија

Проект: “Доживотно учење за Рурален развој”.

2. Рурален развој

Руралниот развој претставува процес за одржлив и обединет развој на руралните средини од аспект на економијата, екологијата и културата. Руралниот развој е процес на подобрување на квалитетот на животот и економската благосостојба на луѓето кои живеат во руралните средини, честопати релативно изолирани и ретко населени области. Следејќи ги трендовите и промените од аспект на глобалната производна мрежа и зголемената урбанизација, руралниот развој покрај земјоделството и шумарството се повеќе почна да се концентрира на туризмот.⁷

Руралниот развој традиционално се фокусира на експлоатација на природни ресурси, како што се земјоделството и шумарството. Туризмот, малите производители и рекреацијата се повеќе ја заменуваат екстракцијата на ресурсите и земјоделството како доминантни економски двигатели.⁸ Потребата за руралните заедници да пристапат кон развојот од поширока перспектива создадоа поголем фокус на широк спектар на развојни цели, наместо само создавање поттик за земјоделски или ресурсно базирани бизниси. Образованието, претприемништвото, физичката инфраструктура и социјалната инфраструктура играат важна улога во развојот на руралните региони. Руралниот развој се карактеризира и со акцент на стратегии за економски развој на локално ниво. За разлика од урбаните региони, кои имаат многу сличности, руралните средини мошне се разликуваат едни од други. Поради оваа причина, постои широк спектар на пристапи за рурален развој кои се користат на глобално ниво.⁹

Руралниот развој е сеопфатен термин. Во суштина се фокусира на акција за развој на области надвор од главниот урбан економски систем. Треба да се размислува за тоа каков вид на рурален развој е потребен за нашата рурална област, бидејќи модернизацијата на селото води кон урбанизација и исчезнува селската средина.

⁷ Moseley, M. J. (2003). *Rural development: principles and practice* (1. publ. ed.). London [u.a.]: SAGE. pp 5.

⁸ Ward, N., Brown, D.L. (1 December 2009). "Placing the Rural in Regional Development". *Regional Studies*. **43** (10): 1237–1244

⁹ Moseley, M. J. (2003). *Rural development: principles and practice* (1. publ. ed.). London [u.a.]: SAGE. pp 7.

“Национален рурален парламент како глас на руралното население”

Проектот е финансиран од Европската Унија

Проект: “Доживотно учење за Рурален развој”.

Постојат 3 елемента кои ја карактеризираат руралната област:

1. Сето рурално население, како и многу од економските, социјалните, политичките и културните активности кои се релевантни за нивната благосостојба се лоцирани во изолирани објекти или во населби кои се мали и многу оддалечени едни од други
2. Големите површини на земјиште што нужно ги одделуваат се предмет на моќни и конкурентни барања и притисоци, бидејќи земјоделството и другите форми на територијална економска активност се склони кон реструктурирање
3. Просперитетната и “просторно гладна“ урбана популација од различни причини е заинтересирана за малите рурални населби и големите површини на земја.¹⁰

Руралните подрачја во Македонија се развиваат според Стратегијата за рурален развој на Р. Македонија и Националната програма за одржлив рурален развој. Со нив е предвидено развојот на руралните подрачја да биде преку соодветни фондови од различни програми. Според истражувањата кои се направени од страна на Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанисување и Завод за статистика во Р. Македонија, руралните подрачја во Полошкиот регион спаѓаат меѓу неразвиени подрачја со најмала искористеност на фондовите од ИПАРД програмата.

2.1 Политики за рурален развој¹¹

Општа цел на ЕУ е стимулирање и поддршка на одржлив пристап за подобрување на изворите на приходи и на квалитетот на животот на руралното население.

Политиката за рурален развој на ЕУ се заснова на три главни цели:

- зголемување на конкурентноста на земјоделскиот сектор преку реструктурирање и надградба до стандардите на ЕУ;
- подобрување на условите во животната средина и руралните средини преку правилно управување со земјиштето;

¹⁰ Moseley, M. J. (2003). *Rural development: principles and practice* (1. publ. ed.). London [u.a.]: SAGE. pp 2.

¹¹ Влада на Република Македонија (2014) *Национална стратегија за земјоделство и рурален развој за периодот од 2014 - 2020*

“Национален рурален парламент како глас на руралното население”

Проектот е финансиран од Европската Унија

Проект: “Доживотно учење за Рурален развој”.

- подобрување на квалитетот на животот во руралните средини преку промовирање на диверзификацијата (разновидност) на економските активности.

Цели кои се спроведуваат преку четирите приоритетни оски:

Оска 1: Конкурентност на земјоделско-шумарскиот сектор;

Оска 2: Животна средина и управување со земјиштето;

Оска 3: Економска разноликост (диверзификација) и квалитет на живеење и

Оска 4: ЛЕАДЕР пристап.

Република Македонија како земја кандидатка за членство во Европската Унија во процесот на добивање целосно членство е подобна за пред-пристапна помош во согласност со Регулативата 1085/2006 на ЕС од 17 јули за воспоставување на инструмент за пред-пристапна помош (ИПА). Оттука, во однос на петтата компонента на ИПА за рурален развој (ИПАРД), земјата има право на пред-пристапна финансиска помош за одржлив земјоделски и рурален развој и прилагодување на секторот кон заедничкиот пазар на ЕУ.

ИПА II (ЕУ Инструмент за претпристапна помош) претставува правна рамка на ЕУ и пакет за физичка помош, дизајниран да им помогне на земјите кандидати за членство како и на потенцијалните земји членки. Помошта е насочена кон повеќе области (вкупно пет компоненти) а една од нив е земјоделството и руралниот развој (петтата компонента од ИПА).

ИПАРД II 2014-2020 (Инструмент за претпристапна помош за рурален развој) е Програма која овозможува пристап до фондовите на Европската Унија наменети за финансиска помош на земјоделството и руралниот развој.

Главните корисници на мерките од ИПАРД програмата се земјоделски стопанства, земјоделски задруги, прехранбена индустрија, рурални економски оператори, рурални претприемачи и руралното население како целина. ИПАРД програмата ќе биде спроведена преку Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство преку неговото Тело за управување во соработка со Комитетот за следење на ИПАРД и Агенцијата за финансиска поддршка на земјоделството и руралниот развој (ИПАРД агенција). Комуникацијата со Комисијата на ЕУ за финансиските прашања ќе се спроведува преку Националниот фонд

“Национален рурален парламент како глас на руралното население”

Проектот е финансиран од Европската Унија

Проект: “Доживотно учење за Рурален развој”.

(Министерството на Финансии), а за прашањата за програмата преку Комитетот за следење на ИПА и националниот координатор на ИПА.

LEADER претставува мерка во политиката за рурален развој на ЕУ и се одликува со поинаков пристап за разлика од останатите мерки за рурален развој. Во LEADER се применува пристапот оддолу-нагоре, што значи дека одлуката за начинот, насоките и изборот на проекти кои ќе се поддржат го одредува локалната рурална заедница, а не централната власт.

LEADER претставува кратенка за “Liaison entre Actions de Developpment de l’Economie Rurale” (LEADER) што значи “Врски помеѓу активностите за развој на руралната економија”. Претставува метод на поттикнување и остварување на локалниот развој во рурални средини. LEADER е алатка за поттикнување на субјектите кои живеат во руралните средини да истражат нови начини за заедничка работа за подобрување на нивните основни животни услови. На тој начин LEADER придонесува за подобрување на квалитетот на животот во руралните средини, како за земјоделските семејства, така и за поширокото рурално население.

LEADER официјално започна со спроведување во 1991 година со цел да ги подобри развојните потенцијали на руралните средини преку привлекување на локалните иницијативи и знаења, како и ширење на овие знаења во други рурални средини.

Од аспект на креирање на политиката, LEADER на почетокот беше претставен како “Иницијатива на заедниците” финансирана од Структурните фондови на ЕУ. Досега се остварени четири генерации на LEADER:

- LEADER I (1991-1993): го означил почетокот на нов пристап кој беше очигледно територијален: заснован на област, интегриран и партиципативен. Креативноста е клучен елемент уште од самиот почеток.
- LEADER II (1994-1999): продолжи со истиот пристап, но акцентот беше ставен врз иновативниот карактер на LEADER проектите и методите.

“Национален рурален парламент како глас на руралното население”

Проектот е финансиран од Европската Унија

Проект: “Доживотно учење за Рурален развој”.

- LEADER + (2000-2006): се фокусираше врз квалитетот на локалните стратегии. LEADER + веќе беше применлив во сите области на руралниот развој на Европската Заедница.
- LEADER Оска (2007-2013): LEADER пристапот веќе е вклучен во Националните програми за рурален развој.

Основната цел на LEADER пристапот е “Промовирање на руралниот развој преку локални иницијативи и партнерство”, која ќе биде остварена преку спроведување на Стратегијата за локален рурален развој, која:

- ги зема предвид специфичните локални услови,
- е елаборирана и поддржана од страна на локалните учесници,
- вклучува одржливи LEADER активности.

Може да се очекува значаен придонес од страна на Стратегиите за локален рурален развој кон зајакнување на „слабите локални фактори“ во руралните подрачја, како и примена на ефектите од заемното помагање во процесите на одржлив развој. Ова ќе доведе до (специфични цели):

- Зголемување на привлечноста на локалната област преку зајакнување на регионалниот/локалниот идентитет, вреднување на локалните производи и социјално-културните и природни наследства, како и охрабрување на најдобрите практики и иновативноста,
- Создавање и одржување на работни места преку зголемување на регионалната додадена вредност и конкурентноста,
- Зголемување на организациските капацитети и управување со руралните заедници преку учење од најдобрите практики.

Постојат седум клучни карактеристики кои го сумираат LEADER пристапот :

1. Стратегија за локален развој заснована на област;
2. Изработка и примена на стратегиите преку пристапот “од доле нагоре”;
3. Јавно – приватно партнерство: Локална акциона група (ЛАГ);
4. Овозможување иновации;
5. Интегрирани и повеќесекторски активности;

“Национален рурален парламент како глас на руралното население”

Проектот е финансиран од Европската Унија

Проект: “Доживотно учење за Рурален развој”.

6. Вмрежување и
7. Соработка.

Пристапот “од долу на горе“ се спроведува преку ЛАГови. ЛАГ претставува скратеница за локална акциска група. Се формира на основа на јавно-приватно партнерство и се однесува на конкретна територија. Во составот на ЛАГ влегуваат повеќе субјекти кои се активни на соодветната територија и тоа: единиците на локална самоуправа или други јавни институции, бизнис секторот (компани, занаетчии, земјоделски стопанства) и граѓански организации. Битен сегмент од структурата на ЛАГ е соодветната застапеност на партнерите и неможноста да одреден партнер доминира во процесот на донесеување на одлуки, како и правичната застапеност на жените и младите.

ЛАГ има статут, управно тело и донесува стратегија за локален рурален развој (СЛРР). Стратегијата за локален рурален развој е основа за користење на финансиски средства од програмите за рурален развој. Минималните барања во однос на содржината на Стратегијата за локален рурален развој се дефинирани на следниов начин:

- Граница и територија
- Состав и квалификации на локалната акциона група (ЛАГ)
- Основање на раководно тело (управување со ЛАГ)
- Процес на изработување на Стратегијата за локален рурален развој
- Територијална анализа на локалната област
- Предности и недостатоци на локалната област (СВОТ анализа)
- Опис на развојните цели и стратегии
- Опис на планираните активности и идеи или примери за проектите што треба да се спроведат
- Опис на планови за меѓутериторијална и/или меѓунационална соработка
- Процес на следење и самооценување
- Односи со јавноста
- Финансиски предвидувања
- Прилози

“Национален рурален парламент како глас на руралното население”

Проектот е финансиран од Европската Унија

Проект: “Доживотно учење за Рурален развој”.

3. Образование и доживотно учење во Р. Македонија

Образовниот систем во Р. Македонија е поделен на: формално, неформално и информално образование.

Формалниот образовен систем на Република Македонија се состои од предучилишно, основно, средно и високо образование.

Неформално образование претставува организирани процеси на учење насочени кон оспособувањето за работа, за различни социјални активности или личен развој.

Информално учење се одликува со спроведување на активности во кои ги прифаќаме ставовите и позитивните вредности, вештините и знаењата од секојдневните искуства и други влијанија од својата околина.¹²

Доживотното учење претставува термин кој опфаќа практично секој аспект на наоѓање нови знаења и учење. Опфаќа формално учење во училиштата, учење на далечина и било кој друг начин за учење кој дава формални квалификации, без разлика дали се академски, професионални, стручни или културни. Но, доживотното учење, исто така, опфаќа неформално учење. Неформалното учење или пренесувањето на информации, практики, наративи или норми е постојано во човечкото општество. Семејните професии се пренесуваат меѓу генерации, скапоцените трговски знаења се пренесуваат во мрежи на практичари, локалните практики се пренесуваат од еден лекар до друг.¹³

Образованието во руралните средини се одвива на многу различни нивоа, од основни училишта до земјоделски универзитети. Во многу земји социјалните промени и економскиот развој се организирани со обезбедување не само основно образование, туку и специфична обука за подобрување на знаењето и вештините на вработените во руралната економија. Понатаму, неодамнешната работа на општествениот капитал покажува дека знаењето претставува клучен елемент за

¹² Влада на РМ (2017) СЕОПФАТНА СТРАТЕГИЈА ЗА ОБРАЗОВАНИЕТО ЗА 2016-2020 ГОДИНА и Акциски план

¹³ European Academy for Sustainable Rural Development (2009) THEMATIC GUIDE FIVE: *The Role of Education and Lifelong Learning in Sustainable Rural Development*, pp 4

“Национален рурален парламент како глас на руралното население”

Проектот е финансиран од Европската Унија

Проект: “Доживотно учење за Рурален развој”.

зајакнување на руралните заедници и олеснување на нивното прилагодување кон промени.

Образованието може да исполни две важни функции во поддршката на руралниот развој. Првиот е тоа што може да ги идентификува постојните знаења, практики и културни престолнини. Понатаму, може да ги спречи овие познавања да исчезнат со нивно вградување во локално образование. Не само што овие "стари" познавања се важни за генерирање на локален идентитет и гордост на место, но исто така можат да содржат единствени знаења кои можат да го поткрепат развојот во новата рурална потрошувачка економија. Втората важна улога на образованието во руралните средини е што може да го подготви населението за промени и вклучување на нови луѓе, нови идеи и нови практики во локалната заедница. Образованието овозможува усвојување на нови технологии - без разлика дали се од комуникација или од научна природа - и може да го поттикне локалниот рурален граѓанин во неговата или нејзината средба со пошироката глобална економија.¹⁴

За успешно реализирање на концептот на доживотното учење потребно е децата и младите уште во текот на нивното основно образование да се стекнат со способности и навики за доживотно учење.

Но, образованието не може да ги реши сите проблеми. Во свет каде што богатите земји плаќаат 1 милијарда долари дневно во субвенции за своите фармери - шест пати повеќе од износот што е наменет за помош - зголемувањето на образовното ниво на руралните сиромашни земји во развој нема само по себе да ја заврши работата. Потребно е промовирање на личниот развој на луѓето преку домашни политики кои ги признаваат руралните прашања, вклучувајќи ги и образовните политики. Сепак, ваквите заложби и политички напори нема да произведат нивно целосно влијание, освен ако меѓународната заедница јасно не признае дека сегашните нееднаквости на глобализацијата ја поттикнуваат масовната сиромаштија.¹⁵

¹⁴ European Academy for Sustainable Rural Development (2009) THEMATIC GUIDE FIVE: *The Role of Education and Lifelong Learning in Sustainable Rural Development*, pp 2

¹⁵ Zhang W. (2004) *Non-formal Education for Rural Development in China: Comparative Study of Sunshine Program and Community Learning Center in Yunnan* (master thesis) Stockholm University: Institute of International Education Department of Education, pp 4

“Национален рурален парламент како глас на руралното население”

Проектот е финансиран од Европската Унија

Проект: “Доживотно учење за Рурален развој”.

Според истражувањата на Министерството за образование и наука може да се истакнат повеќе глобални карактеристики на образованието на возрасните и доживотното учење во Република Македонија:

- Општите карактеристики на образованието на возрасните во Република Македонија се: системот за образование на возрасните не е доволно развиен, изгубена е културата на учење кај населението, не постои координација и соработка меѓу засегнатите страни, слаба транспарентност и достапност на образовната понуда, слаба адекватност на образовната понуда во контекст на образовните потреби на населението и општеството, квалитетот на образовните услуги е невоедначен.
- Најголемата концентрација на корисниците е насочена во преквалификацијата, посетување на курсевите за странски јазици и компјутерската обука.
- Пазарот на понудувачи е мал и тешко достапен.
- Преквалификацијата како последица на организирана акција од страна на државните органи доминира во дејноста на установите за образованието на возрасни.
- Образовната мобилност на возрасните во рамките на основното и средното образование е минимална.
- Образованието на возрасните на ниво на средно училиште скоро и да не постои во Република Македонија.
- Мотивираноста на работодавците за образование и обука на своите вработени е многу ниска.¹⁶

¹⁶ Влада на РМ (2010), Стратегија за образование на возрасните 2010 – 2015, стр 9-10

“Национален рурален парламент како глас на руралното население”

Проектот е финансиран од Европската Унија

Проект: “Доживотно учење за Рурален развој”.

4. Лобирање

Лобирањето, убедувањето или застапувањето на интереси е чин на обид да се влијае врз активностите, политиките или одлуките на службениците во нивниот секојдневен живот, најчесто на законодавците или членовите на регулаторните агенции. Лобирање подразбира процес на развивање на ефикасна и ефективна комуникација со оние кои имаат формална и неформална моќ. Процесот се смета за успешен, доколку тие влијателни личности или групи во иднина ќе пружат поддршка за одредени иницијативи и ќе ги интензивираат своите активности кон реализација на планираните цели.¹⁷

Лобирањето е старо колку и човечката цивилизација, но професионалното лобирање дотира од 1820 година и се поврзува со претседателот Грант кој често излегувал од Белата куќа и го посетувал лобито на хотелот „Вилард“. Луѓето дознале за таа негова навика па често го посетувале лобито со надеж да ги споделат своите интереси, идеи и проекти. Претседателот овие луѓе ги нарекувал лобисти, бидејќи постојано биле во лобито на „Вилард“.

Лобирањето го вршат луѓе, здруженија и организирани групи, вклучувајќи и поединци од приватниот сектор, корпорации, колеги законодавци или владини претставници или групи за застапување (интересни групи). Професионалните лобисти се луѓе чија работа е да се обидат да влијаат врз законодавството, регулативата или други владини одлуки, акции или политики во име на група или поединец кој ги вработува. Поединците и непрофитните организации исто така можат да лобираат како чин на волонтерство или како дел од нивната секојдневна работа. Владите често го дефинираат и регулираат организираното групно лобирање кое станало влијателно. Лобирањето претставува преговарачки процес на две спротивставени страни. Оттаму, лобистот претставува инструмент, алатка, ресурс и капацитет на (не)видлива врска преку кого се испраќа информацијата или пораката до оној што треба да ја прими.¹⁸

Лобирањето во Македонија е сè уште во почетна фаза. Некои од заинтересираните групи во Македонија се претприемачите, бизнисмените,

¹⁷ Nesterovych, Volodymyr (2016), *International standards for the regulation of lobbying (EU, CE, OECD, CIS)*, Krytyka Prawa. tom 8, nr 2: 79–101.

¹⁸ Washington DC (2015) *United State: Arab Lobby in the United States Handbook: Organization, Opportunities, Performance*, International Business Publications

“Национален рурален парламент како глас на руралното население”

Проектот е финансиран од Европската Унија

Проект: “Доживотно учење за Рурален развој”.

работодавачите, синдикатите, пензионерите, претставниците на локалните власти (градоначалниците) и така натаму.

Професијата лобист е сосема нова, дискретна, недоволно организирана, а на нашево поднебје целосно непозната бидејќи во Република Македонија, за прв пат законски се регулира во 2008 година. Со овој Закон за лобирање се уредуваат начелата на лобирањето, условите за стекнување својство на лобист, регистрирање на лобистите, правата и должностите на лобистите итн... Овој закон се однесува на лобирањето кај законодавната и извршната власт на централно ниво, како и кај советот и градоначалникот на локално ниво.

“Национален рурален парламент како глас на руралното население”

Проектот е финансиран од Европската Унија

Проект: “Доживотно учење за Рурален развој”.

5. Моментална состојба за соработка на ГО, локално население и бизнис сектор кои работаат во Полошкиот регион на рурален развој, нивното учество во процесот на локално одлучување и процеси на донесување на одлуки

Здружението Мрежа за доживотно учење во соработка со Локална Акциона Група Скардус спроведе квантитативно истражување за моментална состојба за соработка на ГО, локално население и бизнис сектор кои работаат во Полошкиот регион на рурален развој, нивното учество во процесот на локално одлучување и процеси на донесување на одлуки на територијата на општините Јегуновце и Теарце. Прашалникот се состоеше од 10 прашања од отворен и затворен тип и беше одговорен од страна на 115 лица од кои претставници на локална самоуправа (5%), претставници на бизнис секторот (37%), здруженија на граѓани (14%) и локално население (27%) и друго (17% - земјоделец поединец, јавен сектор).

Анализирајќи ги резултатите од истражувањето, 53% од испитаниците одговориле дека имаат сознанија за соработка меѓу локалните институции, бизнис секторот и НВО. Но доколку се исклучи оној тип на соработка кој е по службена должност, обуки и семинари, се доаѓа до заклучок дека всушност соработка и да нема. Изостанува онаа соработка која носи продуктивност.

Оваа ситуација, пред се, се должи на недоволната информираност за придобивките од ваквиот тип на партнерство. Недоволниот број на обуки и недоволниот капацитет на сите заинтересирани страни е еден од клучните фактори за ваквата ситуација. Сепак, она што дава надеж за менување на состојбата е тоа што има свест и интерес за обуки и надградување на знаењата. Најмногу интерес побудуваат темите за Развој на земјоделството и руралниот развој и градењето на капацитети за соработка меѓу локалните институции, бизнис секторот и НВО секторот, како и вмрежувањето со прибирање на финансиски средства и техниките за управување со проект. Треба да се истакне дека има интерес и за обуки за стари занаети и органско производство.

Во процес на лобирање до локалната самоуправа учествувале само 16% од вкупните испитаници кои одговориле дека лобирале кај советот на општината.

“Национален рурален парламент како глас на руралното население”

Проектот е финансиран од Европската Унија

Проект: “Доживотно учење за Рурален развој”.

Исто така поголем дел од испитаниците одговориле дека соработката со институции и здруженија од Полошкиот регион кои работаат на рурален развој е солидна. Ова се должи на напорите кои се вложуваат во делот на пишување и имплементација на проекти.

Како начин на подобрување на соработката меѓу локалната самоуправа, бизнис секторот и НВО испитаниците посочија измени во законот за локална самоуправа но истите немаат специфицирано за кој дел од законот треба да се направат корекции или промени.

6. Препораки

Водејќи се според анализата на теренското истражување, можат да се дадат следни препораки:

1. Потребно е систематизирано адресирање и зголемување на свесноста за проблемите со кои се соочуваат граѓаните кои живеат на територијата на општините Јегуновце и Теарце, како предуслов за дефинирање на насоката во која треба да се движи руралниот развој во општините Јегуновце и Теарце.
2. Поголема соработка помеѓу локалните институции, бизнис секторот и НВО секторот преку организирање на работни групи во кои би се смениле мислења и ставови за активности кои се потребни да се реализираат со цел да се овозможи одржлив развој и поголема искористеност на ЕУ фондовите наменети за рурален развој.
3. Градење на капацитети на локалното население, бизнис секторот и НВО секторот за процесот на лобирање и што го сочинува еден таков процес. Со ова би се зголемила свеста и знаењето на засегнатите страни за лобирањето и какви придонеси носи еден таков процес.
4. Превземање на конкретни активности како би се постигнала поголма транспарентност на општината. Како што може да се види од направеното теренско истражување испитаниците одговориле дека се потребни промени во законската регулатива, но исто така не е наведено што конкретно треба да се измени во истата. Да би добиле пореални резултати потребно е да се направи дополнително истражување со кое ќе се додефинира проблемот и начинот за решавање на истиот.

“Национален рурален парламент како глас на руралното население”

Проектот е финансиран од Европската Унија

Проект: “Доживотно учење за Рурален развој”.

7. Заклучок

Како што може да се види од направената теоретска анализа, доживотното учење е мошне битно за руралниот развој бидејќи со еден таков процес се надградуваме себеси како личност но и го подобруваме стандардот на секојдневниот живот.

Иако е образованието мошне битно потребна е меѓу-секторска соработка со која би се обезбедил одржлив рурален развој не само на територијата на општините Јегуновце и Теарце туку и на сите рурални подрачја.

Оваа меѓу-секторска соработка може да се постигне со поголема вмреженост на локалните институции, бизнис секторот и невладиниот сектор во проекти кои одделно би решиле некој од проблемите со кој се соочуваат граѓаните.

Ваквото партнерството може да придонесе кон побрз и поквалитетен проток и пристап до инфомациите со што граѓаните би биле поинформирани за проектите и програмите за рурален развој и какви можности истите нудат.

Со ова би се придонело кон подобра искористеност на достапните средства од различни страни, но најмногу од Европската Унија преку ИПАРД II Програмата. Нивната поголема искористеност директно ќе го поттикне развојот на регионот, преку отворање на нови работни места, привлекување на туристи, уредување на руралните населени места и целосно подобрување на животот во нив

“Национален рурален парламент како глас на руралното население”

Проектот е финансиран од Европската Унија

Проект: “Доживотно учење за Рурален развој”.

АНЕКС 1

Истражување за ГО, локално население и бизнис сектор кои работаат во Полошкиот регион на рурален развој, нивното учество во процесот на локално одлучување и процеси на донесување на одлуки, нивната меѓусебна соработка, и соработка со локални институции

Прашање 1: Ве молиме дефинирајте ја вашата организација.

1. Единица за локална самоуправа
2. Бизнис сектор
3. НВО
4. Локално население
5. Друго (Ве молиме наведете): _____

Прашање 2: Број на вработени лица и нивни квалификации.

Прашање 3: Дали имамате некакви сознанија за досегашна соработка помеѓу локалните институции, бизнис секторот, локално население и НВО

1. Да (наведете кои:)

2. Не

“Национален рурален парламент како глас на руралното население”

Проектот е финансиран од Европската Унија

Проект: “Доживотно учење за Рурален развој”.

Прашање 4: Дали сте имале можност да учествувате во процесот на донесување на одлуки на локално ниво?

А) ако да, на кој начин

Б) ако не, зашто

Прашање 5: Каква е вашата соработка со други организации, институции, локално население од полошкиот регион кои работаат на рурален развој?

Прашање 6: Дали сте учествувале во обуки за јакнење на капацитети, кои би придонеле за рурален развој, во последните 12 месеци

1. Да (Ве молиме наведете ги темите на кои работевте во текот на обуката/те во последните 12 месеци, рангирајќи ја важноста, односно "а" како најважна):

а.

.....
.....

б.

.....
.....

В.

.....

Г.

.....

2. Не

Прашање 7: Основна причина/и поради која не сте учествувале во обуки

	Најрелевантно	Повеќе релевантно	Помалку релевантно	Најмалку релевантно	Не се применува
1. Ограничен број на обуки понуден во мојата област					
2. Понудените обуки нерелевантни за соработка помеѓу локалните институции, бизнис секторот и НВО					
3. Директни трошоци/надоместоци премногу високи					
4. Индиректни трошоци премногу високи; пр. Загуба на време од страна на персоналот					
5. Обуката не одговара за соработка помеѓу локалните институции, бизнис секторот и НВО					
6. Несоодветен метод за спроведување на обука					
7. Друго 1 (Наведете)					
8. Друго2 (Наведете)					

“Национален рурален парламент како глас на руралното население”

Проектот е финансиран од Европската Унија

Проект: “Доживотно учење за Рурален развој”.

Прашање 8: Ве молиме, наведете кои се најрелевантните теми за обуки кои ќе ви помогнат да се вклучите во процесот на соработка помеѓу локалните институции, бизнис секторот, локално население и НВО. (Квадратчињата за теми кои не се релевантни за вас оставете ги ПРАЗНИ)

Теми за обука	Релевантни теми за обука
1. ЕУ програми за рурален развој	
2. Лобирање и застапување	
3. Техники на управување со проект	
4. Вмрежување и Фандрејзинг	
5. Земјоделство и Рурални Вештини	
6. Планирање и распределување на ефективни иницијативи	
7. Градење на капацитети во соработката меѓу локалните институции, бизнис секторот и НВО	
8. Алатки и ресурси за: бизнис планирање, видливост, вмрежување, маркетинг и односи со јавноста	
9. Анализа на состојбите во областа на соработката меѓу локалните институции, бизнис секторот и НВО	
10. Како да се пристапи кон процесот на унапредување на соработката меѓу локалните институции, бизнис секторот и НВО	
11. Друго (Наведете)f	
12. Друго (Наведете)	

Прашање 9: Ве молиме наведете други теми за обуки кои спокрај вашето мислење треба да се сметаат како поддршка за процесот на унапредување на соработката меѓу локалните институции, бизнис секторот и НВО

Прашање 10: Ваше мислење на кој начин може да се подобри соработката меѓу локални институции, бизнис сектор, НВО локално население за рурален развој.

“Национален рурален парламент како глас на руралното население”

Проектот е финансиран од Европската Унија

Проект: “Доживотно учење за Рурален развој”.

За пополнувачот (доколку сака да даде податоци):

Име на лицето (по избор):

Име на организацијата (по избор):

Вид на организација:

Јавна

Приватна

Трет сектор

Друго (Ве молиме наведете)

Во случај да сакате да бидете информирани за Проектот:

Е-mail: _____

Забелешки: Забележете ги сите информации, мислења, сугестии или критики релевантни за истражувањето.